

The 12th Baltic States Triennial Conservators Meeting *Research. Dilemmas. Solutions* took place in Vilnius on September 29–October 2 in 2021. This is a traditional international forum held every three years since 1987 in the capital cities of Latvia, Estonia and Lithuania. The forums in Vilnius are organised by the LNMA Pranas Gudynas Centre for Restoration. Specialists from 22 countries around the world and over 300 participants attended the 12th Baltic States Triennial Conservators' Meeting, with another several hundred watching the event online. The conference programme featured 35 oral and 102 visual (information stand) presentations, authored by scientists and restoration specialists from Lithuania, Estonia, Latvia, France, Germany,

Italy, the United Kingdom, the Netherlands, Poland, the Czech Republic, Portugal, Norway, Japan, Hong Kong, the United States, Ukraine, Moldova, Armenia, Sakartvelo, Kazakhstan, Minsk and the Hermitage in Saint Petersburg. Participants included conservation-restoration specialists from museums, libraries and archives, scientists from the applied restoration fields, art and history researchers, museum collection curators, and students and lecturers of the cultural value protection disciplines. It was a perfect opportunity to present the scientific research and practical tasks of Lithuanian conservators to an international audience, and to integrate them into the international scientific discourse.

XII Baltijos šalių restauratorių konferencija Vilniuje

Jūratė Senvaitienė, Greta Žičkuvienė

2021 m. rugsėjo 29–spalio 2 d. Vilniuje vyko XII Baltijos šalių restauratorių konferencija „Tyrimai. Dilemos. Sprendimai“. Tai – tradicinis, nuo 1987 m. kas treji metai paeilui Latvijos, Estijos ir Lietuvos sostinėse rengiamas tarptautinis forumas. Baltijos šalių restauratorių susitikimai – reikšminga įvairių šalių kultūros vertybių apsaugos profesionalų diskusijų ir idėjų platforma, formuojanti restauravimo ir tyrimų mokslo ateities vizijas, nubrėžianti praktinių darbų gaires, plačiai skleidžianti kultūros paveldo apsaugos aktualijas. Lietuvos sostinėje rengiamų forumų organizatorius – Lietuvos

nacionalinio dailės muziejaus Prano Gudyno restauravimo centras. Baltijos šalių restauratorių konferencijos Vilniuje sėkmingai vyko 1993, 2002 ir 2011 m.

Į kvietimą dalyvauti XII Baltijos šalių restauratorių konferencijoje atsiliepė 22 pasaulio šalių specialistai, per 300 dalyvių atvažiavo į renginį, kuris vyko mūsų partnerių – Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų – konferencijų centre, dar keli šimtai dalyvių stebėjo renginį nuotoliniu būdu. Prelegentai, dėl COVID-19 pandemijos negalėję atvykti į Vilnių, pateikė virtualius pranešimus.

>
Kviestinis konferencijos svečias – Bruno Mottinas, Prancūzijos tyrimų ir restauravimo centro mokslininkas ir ilgametis senosios tapybos tyrinėtojas. Vilnius, 2021
Fot. Dainius Lanauskas

Konferencija subūrė muziejų, bibliotekų ir archyvų restauravimo specialistus, taikomųjų sričių mokslininkus, meno ir istorijos tyrinėtojus, muziejų rinkinių kuratorius, kultūros vertybių apsaugos disciplinas studijuojantį akademinį jaunimą ir jų dėstytojus.

Konferencijos programoje – 35 žodiniai ir 102 stendiniai pranešimai, jų autoriai – mokslininkai ir restauravimo specialistai iš Lietuvos, Estijos, Latvijos, Prancūzijos, Vokietijos, Italijos, Jungtinės Karalystės, Nyderlandų, Lenkijos, Čekijos, Portugalijos, Norvegijos, Japonijos, Honkongo, JAV, Ukrainos, Moldovos, Armėnijos, Sakartvelo, Kazachstano, Minsko, Sankt Peterburgo Ermitažo. Pranešimuose nagrinėtos aktualios kultūros vertybių tyrimo, konservavimo, restauravimo ir prevencinio konservavimo temos, aptarti naujausi restauravimo metodai, tyrimų metu gautų rezultatų

menotyrinė ir istorinė interpretacijos, praktinėje veikloje išskylančios problemos ir jų sprendimo būdai. Be to, buvo pateikti sudėtingų objektų restauravimo atvejai.

Lietuvai šis mokslinis renginys itin svarbus, jis suteikė galimybę pristatyti mūsų šalies restauratorių mokslinius tyrimus ir praktinius darbus tarptautinei auditorijai bei juos integruoti į tarptautinį mokslinį diskursą. Vienas tokių pranešimų – P. Gudyno restauravimo centro specialistų darbas, parodantis technologinių tyrimų svarbą restauruojamų objektų pažinimui ir tikslingų konservavimo procedūrų taikymui. Pranešime pristatyti detalūs destrukcijos paveiktų gintaro eksponatų su mineraliniais inkluzais tyrimai, atskleista pažeidimų priežastis, pateikta visiškai nauja šių objektų konservavimo metodika (dr. Jurga Bagdzevičienė ir kt.). Naują neinvazinį dokumentų, rašytų geležies

galo rašalu, konservavimo būdą pateikė Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos restauratoriai (Greta Keraitė ir kt.) kaip bendradarbiavimo su Vilniaus universiteto chemikais rezultata.

Didelio konferencijos dalyvių susidomėjimo sulaukė Valdovų rūmų restauratorių (Deimantė Baubaitė ir kt.) pranešimas apie unikalaus archeologinio radinio – seniausio Lietuvoje balno, pagaminto iš medienos ir dekoruotos odos, puošto kaulu, ragu ir datuojamo XIII a. pabaiga, – tyrimus, sudėtingą konservavimą ir tam naudotas naujoviškas medžiagas, netradicinį eksponavimo būdą. Restauratorė Indrė Valkiūnienė (UAB „Opus Optimum“) pristatė restauruotų Vilniaus universiteto Joachimo Levelio ir Pranciškaus Smuglevičiaus salių sienų tapybos tyrimus, freskų pertapymų ir pataisymų problemas, restauravimo sprendimų paiešką ir puikius rezultatus.

Auditoriją sudomino P. Gudyno restauravimo centro restauratorės Rytės Šimaitės pranešimas apie Valdovų rūmuose saugomą XVI a. miniatiūrų kolekciją, kurioje vaizduojami XIII–XVI a. Europos didikai. Šie subtilūs kūriniai buvo restauruojami P. Gudyno restauravimo centre taikant tausojančią metodiką, kurios esmė – minimali intervencija į objektus ir didžiausias dėmesys parengimui eksponuoti, užtikrinant prevencinio konservavimo reikalavimus. Vienoje iš restauruotų miniatiūrų pavaizduotas Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas Didysis su žmona Ona Vytautiene. Malonus sutapimas: prieš įvykstant konferencijai šis kūrinys buvo įrašytas į nacionalinį UNESCO dokumentinio paveldo sąrašą.

Vilniaus universiteto ir Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekų specialistai (Ieva Rusteikaitė; Gražina Smaliukienė) pristatė pranešimus apie istorinę knygrišystę, kurios istoriniai, meno ir technologiniai tyrimai yra neatsiejamas knygų restauravimo procesas. Vilniaus dailės akademijos specialistų (doc. Linas Lukoševičius, Greta Žičkuvienė ir kt.) pranešime – nauji atradimai: atliekant technologinius tyrimus ir meno istorinę analizę, restauravimo metu atskleista Tverų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčios senųjų stacijų autorystė; jų autorius – Miunchene gimęs tapytojas Franzas Krombachas (1853–1908). Iki šiol buvo žinoma, kad dailininkas dirbo Bavarijoje, Elzase, taip pat Šveicarijoje, Belgijoje, Kroatijoje,

Čekijoje, tačiau visiškai neturėjome žinių apie jo paveikslus Lietuvoje.

Konferencijoje buvo kalbama apie vargonų tyrimų subtilybes, aptariami naujausi technologinės analizės rezultatai, pabrėžiant italų ir prūsiškosios vargonininkystės tradicijų sąsajas Lietuvoje (dr. Girėnas Povilionis). Tarptautiniuose restauratorių forumuose retai apžvelgiamos Lietuvos dvarų architektūros ypatybės ir subtilūs Lietuvos amatininkų darbai; šįkart jie atskleisti dr. Mariaus Daraškevičiaus ir dr. Rasos Bertašiūtės pranešimuose.

Abejingų nepaliko Lietuvos nacionalinio muziejaus pranešimas apie 1863–1864 m. sukilėlių palaidojimus, 2017 m. kasinėjimų metu netikėtai rastus Vilniuje, ant Gedimino kalno. Jų tyrimai Lietuvos ir kaimyninių šalių mokslininkams bei istorikams atskleidė daug naujos informacijos (Simona Matuzevičiūtė ir kt.).

Kviestinis konferencijos svečias Bruno Mottinas – Prancūzijos tyrimų ir restauravimo centro mokslininkas ir ilgametis senosios tapybos tyrinėtojas – parengė įspūdingą pranešimą apie Luvro muziejuje atliktą Leonardo'o da Vinci'io (1452–1519) paveikslų ir piešinių analizę ir sužavėjo susirinkusią auditoriją. Kas gi slepiasi po mūsų akiai matomais viršutiniiais potėpiais paveiksluose? Pasitelkiant naujausius fizikinių tyrimų metodus galima perskaityti daug informacijos apie jų sukūrimą: pamatyti išankstinį piešinį, jo pakeitimus, apatinius tapybos sluoksnius, naudotas medžiagas.

Kito kviestinio svečio – vokiečių chemiko prof. dr. Geraldo Ziegenbalgo – pranešimas apie kalcio hidroksido, susintetinto nanodalelių pavidalu, panaudojimo galimybes tinko, sienų tapybos, lipdybos tvirtinimui. Svarstyty galimybės šią medžiagą panaudoti popieriaus, tekstilės ir kitų pluoštinių medžiagų konservavimo procesuose. Be to, mokslininkas surengė praktinį seminarą, kurio metu sienų tapybos restauratoriai turėjo progą patys pabandyti taikyti kalcio hidroksido nanomedžiagą pažeistam tinkui ir tapybai konsoliduoti.

Lisabonos dailiųjų menų akademijos specialistai (Anabela Cardeira Arranja ir kt.) skaitė pranešimą apie sėkmingai rekonstruotas XVIII a. dekoratyvines sienų plyteles, taikant specialiai sukurtą skaitmeninę programą. Estijos dailės akademijos specialistai (prof. dr. Hilka Hiip ir kt.) kalbėjo apie XX a. sienų tapybos restauravimo problemas ir jų sprendimo būdus,

o Kristina Aas pasakojo apie Estijos sentikių šventovės Peipaus (est. *Peipsi*) ežero saloje gaisro nuniokotas ikonas, talką joms gelbėti ir dviejų ikonų restauravimo pavyzdžiu pateikė viso rinkinio išsaugojimo koncepciją.

Konferencijoje išklausėme net 8 pranešimus, atskleidžiančius istorinių dokumentų restauravimo problematiką (Ieva Cesberga ir kt.; Iveta Daugule-Balode ir kt.; Tamara Dvališvili; Leila Gotsiridze, Irina Kadikova, Svetlana Chiriac); o Ukrainos restauratorė Maria Oleksandrivna Borysenko pateikė įspūdingą darbą apie didelio formato Kijevo metro stočių projektų, sukurtų XX a. 4 deš., meno istorinius tyrimus ir restauravimą.

Didelį susidomėjimą sukėlė Estijos restauratorių pranešimas apie XIV a. laivo, kitados gabenusio Hanzos sąjungos krovinius į Taliną, iškėlimo iš vandens ir restauravimo epopėją. Dabar šis milžiniškas, net 18 m ilgio, laivas, pagamintas iš Lenkijoje augusių ažuolų rąstų ir lentų, eksponuojamas Estijos jūrų muziejuje.

Stendiniuose pranešimuose aptartos naujų konservavimo medžiagų panaudojimo galimybės, pvz., hidrogelių ir enzymų mišinių taikymas konservuojant popieriaus eksponatus (Monika Baublytė, prof. habil. dr. Aldona Beganskienė); naujų analizės metodų taikymas technologiniams tyrimams (dr. Aušra Čiuladienė, prof. habil. dr. Aivaras Kareiva). Autoriai pateikė naujų archeologinės medžiagos tyrimo duomenų (Anita Burkovska, Indra Tuna); aptarė freskų technologines

charakteristikas, gautas taikant įvairius tyrimo metodus (Irina Grigorjeva ir kt.), išskėlė aktualias tapybos, tekstilės, baldų ir kitų vertybių restauravimo problemas bei sprendimo būdus.

Visų konferencijos pranešimų medžiaga publikuota XII Baltijos šalių restauratorių konferencijos „Tyrimai. Dilemos. Sprendimai“ knygoje. Paskelbtas šios knygos elektroninis variantas.

Paskutinė, ketvirtoji, konferencijos diena buvo skirta pažintinėms ir specializuotoms ekskursijoms. Konferencijos partneris Lietuvos nacionalinis muziejus pakvietė į ekskursijas po Kazio Varnelio muziejų, Senąjį arsenalą ir neseniai duris atvėrusius Istorijų namus. Pažintinėse ekskursijose dalyviai žavėjosi Vilniaus baroko perlu – Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia, turėjo progą susipažinti su pagrindinėmis Vilniaus senamiesčio arterijomis ir rečiau lankomais kaimais bei skersgatviais ir pajusti unikalią Užupio rajono dvasią.

Nuoširdžiai dėkojame partneriams Valdovų rūmų kolegoms, Lietuvos nacionaliniam muziejui ir MB „Meno kūrinių tyrimai“; rėmėjams Lietuvos kultūros tarybai, UAB „Opus Optimum“, UAB „Tikslus elementas“, UAB „Nanovita“, UAB „Labostera, UAB „Gasta“, GmbH „Johann & Deffner“ (Vokietija), viešbučiui „Vilnia“ ir informacinei rėmėjai Lietuvos muziejų asociacijai.

Išskirtinės mokslinės ir kultūrinės reikšmės konferencija perdavė estafetę Latvijai, sostinei Rygai, kurioje 2023 m. vyks jau tryliktasis tarptautinis restauratorių forumas.

>
Konferencijos dalyviai
Nacionaliniame muziejuje
Lietuvos Didžiosios
Kunigaikštystės valdovų
rūmuose. Vilnius, 2021
Fot. Mindaugas Kaminskas

